

36

PRIVALOMI AUTORIAI

Lietuvių literatūros
konspektas abiturientui



Leidinio vadovė INGRIDA NAVALINSKIENĖ

Redaktorė MARGARITA ŠEŠKUVIENĖ

Dizainerė JURGA ŽELVYTĖ

Pirmasis leidimas 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Ši kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-5-430-06915-5

© Alius Avčininkas, 2019
© Onutė Baumilienė, 2019
© Aušra Smaleckienė, 2019
© Leidykla „Šviesa“, 2019

TURINYS

1. Jonas A istis (Išplėstinis kursas)	4
2. Juozas A putis (Išplėstinis kursas)	12
3. Antanas B aranauskas (Išplėstinis kursas)	23
4. Jonas B iliūnas (Išplėstinis kursas)	29
5. Mikalojus D aukša (Išplėstinis kursas)	38
6. Kristijonas D onelaitis (Išplėstinis kursas)	46
7. Sigitas G eda (Išplėstinis kursas)	53
8. Johanas Volfgangas G ėtė (Bendrasis kursas)	58
9. Marius I vaškevičius (Bendrasis kursas)	65
10. Francas K afka (Bendrasis kursas)	71
11. Alberas K amiu (Bendrasis kursas)	77
12. Marius K atiliškis (Išplėstinis kursas)	82
13. Vincas K rėvė-Mickevičius (Išplėstinis kursas)	87
14. Bronius K rivickas (Bendrasis kursas)	93
15. Vincas K udirka (Išplėstinis kursas)	99
16. Jurgis K unčinas (Bendrasis kursas)	104
17. Vytautas M ačernis (Bendrasis kursas)	109
18. Jonas M ačiulis-Maironis (Išplėstinis kursas)	116
19. Justinas M arcinkevičius (Išplėstinis kursas)	122
20. Aidas M arčėnas (Bendrasis kursas)	132
21. Marcelijus M artinaitis (Bendrasis kursas)	137
22. Martynas M ažvydas (Išplėstinis kursas)	142
23. Adomas M ickevičius (Išplėstinis kursas)	146
24. Vincas M ykolaitis-Putinas (Išplėstinis kursas)	155
25. Česlovas M ilošas (Bendrasis kursas)	161
26. Salomėja N ėris (Išplėstinis kursas)	169
27. Henrikas R adauskas (Išplėstinis kursas)	178
28. Jonas R advanas (Išplėstinis kursas)	183
29. Motiejus Kazimieras S arbievijus (Išplėstinis kursas)	189
30. Jurgis S avickis (Išplėstinis kursas)	194
31. Balys S ruoga (Išplėstinis kursas)	199
32. Šatrijos R agana (Bendrasis kursas)	204
33. Viljamas Š ekspyras (Bendrasis kursas)	213
34. Antanas Š kėma (Išplėstinis kursas)	219
35. Juozas T umas-Vaižgantas (Išplėstinis kursas)	224
36. Judita V aičiūnaitė (Bendrasis kursas)	233

1

JONAS AISTIS

Jonas Aistis (tikr. pavardė Aleksandravičius, tarpukariu pasirašinėjo Kossu-Aleksandravičius, Kuosa-Aleksandriškis, 1904–1973) – XX a. trečiajame–ketvirtajame dešimtmetyje iškilusios neoromantikų kartos poetas, dėl nekintančios lyrinės tonacijos ir jautraus, asmeniško santykio su aplinka vadintas lietuviškuoju „Liūdnojo Veido riteriu“.

Manfredas Žvirgždas, Viktorija Šeina. *Aistis*. Interneto prieiga: <http://www.saltiniai.info/index/details/1186> [žiūrėta 2019-07-11]. Toliau žymima (1)



Informacija skirta autoriui pristatyti rašinio įžangoje ar pastraipoje.

BIOGRAFIJA

- Jonas Aleksandravičius gimė 1904 m. liepos 7 d. Kampiškių dvare netoli Rumšiškių, kur jo tėvas dirbo kalviu. Vaikystė prabėgo gražioje Rumšiškių apylinkėse – su visomis smulkiausiomis detalėmis jos vėliau atgis poezijoje. Tėvui juokais duotą Kuosos (Kossu) pravardę poetas vėliau pritaikė sau, net paskleisdamas gandą apie bajorišką kilmę. (1)

- Anot semiotiko Algirdo Juliaus Greimo, slapyvardis Kossu sudėtas iš penkių suviliotų gražuolių inicialų.

Algirdas Julius Greimas. *Jonas Kossu-Aleksandravičius. Intymus žmogus ir intymumo poezija*. Interneto prieiga: http://www.semiotika.lt/file/repository/096_1973_Kossu_intymus_zmogus.pdf [žiūrėta 2019-07-11]. Toliau žymima (2)

- Tarpukariu Lietuvoje kilo pavardžių lietuvinimo banga. Bene pikčiausiai iš šios akcijos tyčiojosi poetas Jonas Kossu-Aleksandravičius... <...> Jis kategoriškai pareiškė: „Raštus ir toliau pasirašinėsiu Kossu-Aleksandravičius.“ Tačiau likimo ironija: 1940 m. juos ėmė pasirašinėti Jonas Kuosa-Aleksandriškis, o 1952 m. neliko nė jo – atsirado Jonas Aistis. Taigi žymusis poetas net du kartus paneigė savo pavardės „prigimtinę teisę“.

Arnoldas Piročkinas. *Pavardė – ne bajoro herbas*. Interneto prieiga: <http://www.aidas.lt/lt/naujausios/8549-07-23-pavarde-ne-bajoro-herbas> [žiūrėta 2019-07-11]

- Anot Aldonos Aistienės, Aisčio slapyvardį pasirinkęs poetas „tatai daręs pilietinės sąmonės diktuojamas: kuo nors padėti savo laisvę bebaigiančiai prarasti tautai“.

Alfonsas Nyka-Niliūnas. *Temos ir variacijos*. Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 62

- Motina savo pasakojimais būsimam poetui perdavė tą gyvenimo dalį, kurios dar negalėjo atsiminti, bet kurią itin įsiminė – jau su motinos balsu. <...> Pasakojo, kaip mažą marino, vieną kartą agonija trukusi tris paras. „Motina, tris paras akių nesudėjusi, budėjo prie manęs su vaškinge žvake, o tėvas stalą apsikniaubęs klūpodamas meldėsi.“ Jei esi toks svarbus, reikalingas, negali numirti. Turi įvykti stebuklas ir jis įvyksta. Patetika iš stebuklo arba iš įvykio neįprastumo.

Viktorija Daujotytė. *Aiškinanti Aisčio estetika*. Interneto prieiga: <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/6669-viktorija-daujotyte-aiskinanti-aiscio-estetika> [žiūrėta 2019-07-11]

- 1919 m. baigęs Rumšiškių pradžios mokyklą ir mokytojų išgirtas kaip gabus vaikas, jaunas Aleksandravičius iškart priimtas į antrą Kauno „Aušros“ gimnazijos klasę. Tačiau čia tarp bendraklasių nuolat jautėsi vienišas, niekinamas, užguitas. Išsigelbėjimu iš atšiaurios kasdienybės tapo knygos, ypač literatūros klasikai, atvėrę kitokio pasaulio perspektyvą, skatinę ir patį introvertiško charakterio moksleivį sekti išbandytomis formomis, mokyti eiliavimo meno. (1)

Kaip poeto slapyvardis susijęs su tapatybės kūrimu?

Kaip manote, ar ši vaikystės patirtis galėjo turėti įtakos būsimajo poeto kūrybos pasaulėvaizdžiui? Kodėl?

- 1927–1932 m. Aleksandravičius studijavo Kauno universiteto Humanitarinių mokslų fakultete ir dirbo raštininku Žemės banke. Tuo pat metu ėmė reikštis kaip literatūros tyrinėtojas ir apžvalgininkas, eseistas – jo esė pasižymėjo dinamišku, patraukliu stiliumi. 1932 m. išleista debiutinė Kossu-Aleksandravičiaus knyga „Eilėraščiai“. (1)
- 1936 m. jau pagarsėjęs poetas, gavęs Švietimo ministerijos finansinę paramą, išvyko studijuoti prancūzų kalbos į Grenoblio universitetą, kuris prieškariu buvo svarbus frankofonijos (prancūzų kultūros sklaidos) centras, jame kalbos žinias tobulino daug svetimšalių. Mokslai sekėsi geriau nei Kaune, bet kultūrinė Prancūzijos aplinka nepaliko didelio pėdsako kūryboje. Poetas norėjo tęsti studijas gimtinėje, 1939 m. net buvo įteikęs pareiškimą VDU rektoratui. Tačiau galų gale apsisprendė baigti tai, ką pradėjęs, ir išlaikyti baigiamuosius licenciatų egzaminus. 1939 m. lapkričio 30 d. išvykstant iš Kauno traukinių stoties atgal į Grenoblį, apėmė tragiška nuojauta – daugiau niekada nebegrįšias. (1)
- Valstybine premija apdovanotas rinkinys „Užgesę chimeros akys“ (1937) persmelktas nuovargio, apatijos, „Vakarų saulėlydžio“ atmosferos. (1)
- 1944 m. Grenoblio universitete poetas apgynė daktaro disertaciją, o 1946 m. kartu su žmona persikėlė gyventi į JAV. 1946–1952 m. Aistis dėstė Mariana-polio kolegijoje, gyveno Putname. Amerikoje išleisti poezijos rinkiniai „Nemuno ilgesys“ (1947), „Sesuo buitį“ (1951), „Kristaliniam karste“ (1957) prieškarinių talento aukštumų nebepasiekė. (1)
- Anot Sigito Gedos, „universitetuose poetai imasi žinių kaip žaliavos tolimesnei ar jau egzistuojančiai savo kūrybai (panašiai vienas ryškiausių XX a. lietuvių lyrikų – Jonas Kossu-Aleksandravičius – apsigynė disertaciją tema „Evangelijos tekstų vertimų į senąją provansalų kalbą lingvistiniai etiudai“ ne tam, kad taptų akademiku, o kad kurtų poeziją)“.

Vidas Poškus. *Reikalinga ar nereikalinga*. Interneto prieiga: <https://www.7md.lt/tarp-disciplinu/2016-05-20/Reikalinga-ar-nereikalinga> [žiūrėta 2019-07-11]

- Aistis mirė 1973 m. birželio 13 d. Vašingtone, 2000 m. perlaidotas Rumšiškėse.

PAGRINDINIAI APTARIAMO LAIKOTARPIO REIŠKINIAI IR IDĖJOS

- XX a. vidurio modernioji literatūra
- Moderniosios pasaulėžiūros konfliktai
- Neoromantinis lyrizmas
- Egzistencinė laikysena
- Žemiškos žmogaus prigimties įteisinimas

JONO AISČIO KŪRINIŲ TEMATIKA

- Kančia ir dieviškas stebuklas
- Nuovargis ir anapusbės ilgesys
- Tėvynės ilgesys
- Savigraūža, liūdesys ir melancholija
- Pasaulio didybė ir menkumas
- Kūrybos pasaulis ir kūrėjo drama
- Žmogaus ir gamtos santykis
- Religinė patirtis
- Tautos gyvybė

PROBLEMATIKA

- Kada žmogus ieško tikėjimo?*

Kada moderniame, brutalėjančiame, dažnai dvasios vertybių išsižadančiame pasaulyje imama abejoti pasaulio realumu, į savistabą linkęs žmogus siekia suvokti kančios prasmę, ieško amžinųjų dalykų, kurių praėinančiame pasaulyje dar būtų galima įsitverti. Ieškoma paaiškinimų realybei, atveriančiai žmogaus sieloje tuštumą.

Ką reiškia „Vakarų saulėlydis“? Kodėl jis siejamas su apatija, nuovargiu?

Kokios įtakos poeto kūrybai turėjo studijos Prancūzijoje?

Daugiau informacijos rasite „Epochų juostoje“ (žr. www.sviesa.lt, prie leidinio anotacijos).

• *Kaip priimti skausmą kasdienybėje?*

Kasdienybę reikia išgyventi sąmoningai – pasirinkti tokią dvasinę laikyseną, kuri rastų atgarsį religijoje, mene, tautosakoje, ir taip išvengti egzistencinės vienatvės. Mėginant suprasti tai, ką gyvenimas ir duoda, ir atima, atsiveria žmogiškos egzistencijos drama. Ji brandina asmenybę įkvėpdama jai jėgų teigti gyvenimo vertę, padeda išvengti nihilizmo ir tragiškos rezignacijos.

KULTŪRINIS-SOCIALINIS KONTEKSTAS

- Man jis – tai vaikas, bandęs rinkti pienas paupio pievoje, – o tos pienės, vos pasiektos, subyra palikdamos tuščią kotą rankutėje. Arba vėl: tai už kampo užsikniaubęs, aikčiojantis berniukas, kurio draugai be jokio pagrindo, taip sau, nepriima žaisti. Ar pagaliau: į kamuolį susirietęs, žiaupčiojantis, žado netekęs, smūgi žemiau juostos gavęs paauglys. Tai visai nepoetiškai įvaizdžiai kalbant apie poetą ir poeziją. Bandau pasakyti: jis man įsikūnijimas to bepras-mio, maudžiančio skausmo, kurio niekam nepasakysi, kurio niekas neišklausys. Sunku rasti gerus, švelnius žodžius kalbant apie žmogų, kuriam negera gyventi, apie ištikimą, gerą šunelį, „geriau-sią iš šunų“, apie nukankintą Kristų, kurio kančia neatperka jokios žmonijos.

Jono Kossu-Aleksandravičiaus poetinis pasaulis – tai tuščia vieta, jos centre, kaip išbujojęs¹ jurginas, – atvira žaizda. (2)



• *Rūpintojėlis*

Kristus sėdi ant plokščios, stačiakampės, į apačią siaurėjančios atra-mėlės. Rūpintojėlis vaizduojamas nuleidęs galvą, parėmęs ją dešine ranka. Kairė ranka padėta ant kelių, jos delne – dešinės rankos al-kūnė. Skulptūrėlė plokščia, rankos ir kojos ilgos, strėnos apsuptos tamsiai mėlynu raiščiu. Veidas asketiškas, pabrėžti išsišovę skruos-tikauliai. Palaidi plaukai siekia pečius, šonuose krinta įstrižinėmis sruogomis. Ant galvos – mėlynai žalias erškėčių vainikas, nupintas iš dviejų šakų. Kristaus kūnas pilkšvas, apšlakstytas raudonai rudais kraujo lašais. Skulptūra monumentali, raiškaus meninio vaizdo, per-teikta stipraus vidinio susirūpinimo dvasia.

Rūpintojėlis. Interneto prieiga: https://www.europeana.eu/portal/lt/record/2064101/Museu_ProvidedCHO_Lietuvos_dail_s_muziejus_LDM_Lv_214.html [žiūrėta 2019-07-11]

(Žr. spalvotą įkliją [1].)

Lietuvos dievdirbiai perėmė šį siužetą iš bažnyčiose ar religi-niuose paveikslėliuose matytų Susimąščiusio Kristaus vaizdavi-mo pavyzdžių. Katalikiški XVII–XVIII a. Susimąščiusio Kristaus atvaizdai buvo naudojami Didžiosios savaitės liturgijoje, kelti į altorius, komponuoti į Kryžiaus kelio įvykių pasakojimus, sieti su Jėzaus kalėjime ir nuplakimo epizodais. Vėliau, XIX a. pab.–XX a. pr. įsibėgėjus nacionalinio išsivadavimo sąjūdžiui, suaktu-alinta tautodailė kaip pamatinis tautos savasties ir gyvybės šalti-nis. Šio laikotarpio aktyvių lietuviybės paieškų kontekste ir iškyla tautiškas Rūpintojėlis, liaudies kūrybingumo ir išmonės vaisius.

Ką apie Joną Aistį ir jo kūrybą tokiais nepoetiškais įvaizdžiais mėgina pasakyti Algirdas Julius Greimas?

Kokią subjekto laikyseną siūlo toks kančios vertinimas?

Kaip suprantate pasakymą „poetinis pasaulis – tuščia vieta“? Apie kokią tuštumą kalbama? Ir kodėl „centre – atvira žaizda“?

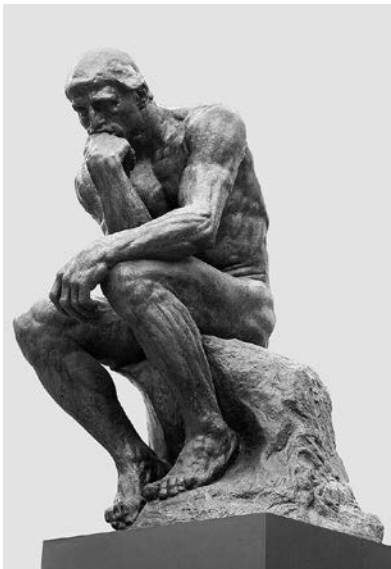
Kodėl įsigalėjo būtent Susimąščiusio Kristaus vaizdas?

Kokios reikšmės lietuvių kultūroje priskiriamos Rūpintojėliui?

Su kokiomis tautos galimybėmis Jis susijęs?

XX a. 3 dešimtmetyje iškeliama Rūpintojėlio ir lietuvių dvasios bendrystė, jo simbolika susieta su ilgų pries-paudos metų kančiomis, nacionaline kaimo kultūra, lietuviškomis vertybėmis.

Paroda „Susimąstęs Kristus: nuo religinio atvaizdo iki tautos simbolio Rūpintojėlio“. Interneto prieiga: <https://www.7md.lt/daile/2015-10-02/Paroda-Susimastes-Kristus-nuo-religinio-atvaizdo-iki-tautos-simbolio-Rupintojelio> [žiūrėta 2019-07-11]



(Žr. spalvotą įkliją [2].)

• **Ogiustas Rodenas (Auguste Rodin). *Mąstytojas***

Ogiustas Rodenas – vienas iš menininkų, kurių kūryboje daugelis žmonių įžvelgia ilgesį ir nerimą. Geriausia jo skulptūra „Mąstytojas“ – tai ant uolos sėdintis nuogas žmogus, įsigilinęs į savo mintis. Visos skulptūros detalės perteikia žmogaus susikaupimą, vidinę jėgą, dvasines kančias, žmogiškąjį nerimą ir atskleidžia, kad tai ne paprastas svajotojas, o filosofas, pasirengęs veikti kūrėjas.

Ogiustas Rodenas turėjo suprojektuoti įėjimą į būsimą puošybos menų muziejų. Įkvėpimo Rodenas ieškojo Dantės „Dieviškojoje komedijoje“, ke-turiolikto amžiaus epinėje poemoje, kurioje aprašoma įsivaizduojama poe-to kelionė per pragarą, skaistyklą ir rojų. Jis susitelkė į pragaro dalį, kurioje pasakojama apie amžinas prakeiktųjų kančias. Darbą pavadino „Pragaro vartais“. <...>

„Mąstytojas“ buvo pradėtas kaip Dan-tės atvaizdas. Iš pradžių jis įsivaizdavo menininką kaip apsiaustu prisidengu-sią stovinčią figūrą, tačiau nuojauta

jam visada kuždėjo rinktis koncepciją, o ne alegoriją. Užuot sukūręs istorinės asmenybės skulptūrą, Rodenas nusprendė pavaizduoti nekon-kretų kuriantį menininką. Skulptūrą, kuri tuomet vadinosi „Poetas“, jis nutarė nulieti išsikišusią į priekį virš įėjimo. Ji ne tik turėjo mąstyti apie pragare kenčiančias sielas, bet ir suteikti visam darbui vientisumo. Rodeno žodžiais tariant: „Jis ne svajotojas. Jis kūrėjas.“ Paskui Rodenas nusprendė atskirti darbą nuo durų ir eksponuoti jį vieną.

Skulptoriui A. Rodinui siuvėja tiko labiau nei kurianti mylimoji. Vertė Aleksys Churginas. Interneto prieiga: <https://kultura.lrytas.lt/daile/2014/04/25/news/skulptoriui-a-rodinui-siueja-tiko-labiau-nei-kurianti-mylimoji-4670001/> [žiūrėta 2019-07-11]

• *Kvepalai*

Ar ką nors girdėjote apie parfumerijos namus „Coty“? Mūsų laikais šis cheminės industrijos gigantas garsėja pigiais Amerikos vaistinėse par-duodamais kvepalais ir sutartimis su vardinius kvepalus norinčiomis leisti įžymybėmis. Tačiau mažai kas žino, kad pirmasis šios kompanijos savininkas ir vadovas, genialus savamokslis kvepalų kūrėjas Fransua Koti (François Coty) 1905 m. sukūrė pirmą iš tiesų originalią ir šiuolai-kišką kvepalų kompoziciją *L’Origan*.

Alla Gofman. Parfumerija: kvepalų meno istorija. Interneto prieiga: <https://naujienos.alfa.lt/leidinys/iq/parfumerija-kvepalu-meno-istorija/> [žiūrėta 2019-07-11]

Garsieji Fransua Koti sukurti kvepalai *L’Origan* pasižymėjo rytietišku gėlių aromatu – apelsinų žiedų, muskatų, gvazdikėlių, vanilės ir smilka-lų kvapu. *L’Origan* kompozicija buvo išties išskirtinė, jos sudedamosios dalys vėliau taikytos kitiems kosmetikos produktams. Rytietišku gėlių aromatu dvelkė ir ankstyvieji dezodoruojantys milteliai. Galiausiai *L’Origan* kvapas tapo grožio siekiamybės simboliu. Kvepalai išpilstyti į legendinius *art nouveau* (pranc. *naujasis menas*) laikotarpio prancūzų juvelyro ir dizainerio Renė Žiulio Laliko (René Jules Lalique) buteliukus.

Kuo Rodeno skulptūra primena lietuvišką Rūpintojėlį? Ką turi bendra Kristus ir „Poetas“?

Koks – miesto ar kaimo – žmogus, jūsų manymu, anksčiau šį kvapą lengvai atpažindavo?

Ką atspindi šis kvapas – gamtą ar kultūrą? Kodėl?

¹ Bujoti (svet. *ntk.*) – klestėti, vešėti, tarpti, keroti.



Šventasis Pranciškus su paukščiu rankoje (Žr. spalvotą ikliją [3].)



Šventasis Pranciškus, rodantis stigmas – žaizdas rankose (Žr. spalvotą įkliją [4].)

• **Pranciškus Asyžietis**

Nuolankus „neturto sužadėtinis“ – šventasis, vienuolis. Beveik aklas, ligos nualintas, su skausmingomis stigmomis ant rankų ir kojų, išsitęs ant šiaudų prikimšto maišo, kurį jam buvo paklojusi šv. Klara, Pranciškus praleido bemiegę naktį, bet, nepaisant to, jo širdis buvo sklidina džiaugsmo.

Piero Lazzarin. *Šventųjų knyga: mažoji enciklopedija su Jono Pauliaus II paskelbtais šventaisiais*. Iš italų kalbos vertė Rasa Vabuolaitė. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2011

• **Kančios ir meilės prašymas**

Mano Viešpatie Jėzau Kristau, dviejų dalykų prieš savo mirtį prašau: pirma, kad aš savo gyvenime, kiek tai galima, savo sieloje ir kūne pajusčiau tą skausmą, kurį tu, maloniausias Jėzau, jautei skaudžiausią savo kančios valandą, antra, kad aš, kiek tai galima, pajusčiau tą nepaprastą meilę, kuria tu, Dievo Sūnau, buvai užsidegęs noriai iškentėti skaudžiausią kančią už mus nusidėjėlius.

Šv. Pranciškaus dvasios spinduliavimas. Paruošė T. Viktoras Gidžiūnas, O. F. M. Interneto prieiga: <http://www.prodeoetpatria.lt/index.php/baznycia/21-knygos-tikejimas-baznycia/298-sv-pranciskaus-dvasios-spinduliavimas-viktoras-gidziunas-o-f-m> [žiūrėta 2019-07-11]

Kokia Pranciškaus laikysena skausmo valandą?

Kokių dviejų dalykų prašoma maldoje? Kaip tai susiję su pasaulio patyrimu?

Kas būdinga aistiškajam graudumui?

Kaip apibūdinama realybė?

Koks paties Jono Aisčio ir jo poezijos subjekto santykis su Dievu? Iš ko taip sprendžiate?

ris gali atsiliiepti į esminius žmogaus reikalus. Ir šitokį Dievą Aistis tiki, nors Jo vardą kartais ištaria iš įpročio, nesgi mūsų poetas yra augęs ir subrendęs krikščioniškoje kultūroje. Net kartais šaukdamas, kad jam gyvenimas per daug sunkus ir beprasmis, Aistis nedrįso neigti gyvenimo vertės apskritai ir nekaltino Dievo dėl savo skausmingų sunkenybių. Abejojimai, skausmai ir sielvartai, kiek jie atsispindi jo poezijoje, nebuvo nuvedę mūsų poeto nei į ateizmą, nei į nihilizmą. Jonas Aistis Dievą tiki ir tai rodo per visą savo poetinę kūrybą.

Jonas Grinius. *Jonas Aistis – nuskriausto žmogaus dainius*. Interneto prieiga: <http://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/Grinius-Veidai-ir-problemos/JONAS-GRINIUS-Jonas-Aistis%E2%80%94nuskriausto-zmogaus-dainius.pdf> [žiūrėta 2019-07-11]

- Apie Joną Aistį kaip lyriką labai gražiai ir tiksliai yra kalbėjęs Antanas Vaičiulaitis. Va, tie jo žodžiai: „<...> Iš jo eilėraščių gaunamas įspūdis, lyg jis mus vestų į tolimo žavesio, į dainų, nuostabiųjų raštų praeitį, į labai gražias dienas ir stebuklingas vietas, kurių tačiau niekad neprieinam, lyg išguiti Rojaus vaikai. Dėl to jo lyrika skendi pesimizme, didžiuliam sielvarte ir nerime...“

Stasys Santvaras. *Jonas Aistis sesers buities kryžkelėse*. Interneto prieiga: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=5249:mi&catid=333:2-vasaris&Itemid=363 [žiūrėta 2019-07-11]

- Poetas, sakytum, renkasi tokį dvasinės laikysenos būdą, kuris atmeta teigiamas emocijas, neleidžia pajauti džiaugsmo.

Algis Kalėda. *Intelektualiojo romantiko pasaulis // Jonas Aistis: „Praregėjęs ilgesio akim“*. Sud. Rūta Brūzgienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 9. Toliau žymima (3)

- Erotinė meilė nesvaigina gaivaliniais džiaugsmiais. Ir kūrybos vyksmas teikia vien skausmų. Net ir religija nepaguodžia: ji tik atidengia dar gilesnį tragizmą. O tėvynės meilė suaugusi su skausmu ir tylą.

Juozas Keliuotis. *Meno tragizmas*. Sud. Rūta Jasionienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997, p. 485

- Intensyvią religinę sutelktį, bodėjimąsi šio pasaulio tuštuma skatino ir psichofizinis asmenybės tipas. Menko kūno, rusvaplaukis, strazdanų nubertas kalvio sūnus turėjo taikytis su atstumtojo vaidmeniu ir uždarmo kompleksų sloginamoje kaimo bendruomenėje („Ir mums dažnai reikėdavo drąsos eiti gatve – net ir vaikai užpuldavo“), ir gimnazijoje.

Marijus Šidlauskas. *Dievoieškos formos Aisčio poezijoje* (3)

Iš kur kyla kūrybos pesimizmas?

Kaip manote, kas lemia tokią laikyseną?

Kodėl religija nebepaguodžia?

Kaip psichofizinis asmenybės tipas susijęs su kūryba?

KŪRYBOS KONTEKSTAS

- Aisčio tėvynė noksta skaudžioje tyloje, krūtinėje, kurią maudė ir tuomet, ir dabar; skirtumas tėra tas, kad dabar šitas maudulys yra sunkiai paaiškinamas. Tačiau svarbiausia, kad jis yra tikras iki tikriausiojo širdies tvinksnio. Jisai, nežinia iš kur atplūstantis, kartu yra apčiuopiamas kaip artimiausio žmogaus netekimas. Štai čia glūdi aistiškojo sielvarto ypatingumas: šis sielvartas nėra kosminis, kokį buvo pamėgę simbolistai, ir kartu jis nėra socialinis, kokio reikalavo socialinį aktyvizmą garbinanti literatūros kritika. Graudžioji Aisčio melodija kyla iš gilios žmogiškosios dramos; šitoji drama, žmogaus krūtinėje nusėdusi, yra ne kas kita, kaip konfliktas tarp to, kas žmogui yra Malonės duodama, ir to, kas pačios Malonės yra iš jo atimama <...>. Viskas duodama ir atimama, lieka vien nepaaiškinamas graudumas, kuris yra kaip realybė, – joje tvinksi žmogaus pastanga, gyvenimas.

Vaidotas Daunys. *Pastoviųjų vertybių versmė*. Sud. Elvyra Usačiovaitė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003. P. 106–107

- Jonas Aistis yra pasakęs, kad „niekas negali gyventi be tikėjimo“. Tiesa, kad jis šį žodį vartoja plačia prasme; tačiau jo poezija liudija, kad mūsų poetas tiki Dievą.

Tik ar visada jis tą žodį vartoja sąmoningai ir prasmingai? Ar jis Dievo žodžio netaria savo poezijoje iš įpročio ir papročio? Juk net sovietiniai ateistai, kurie dažnai atrodo kaip formalistinės davatkos, neiškenčia kartais nepavartoję Dievo žodžio iš papročio. Šitokie atvejai Aisčio poezijoje kritiką mažiau siai domina. Jam svarbu, kada Viešpaties žodis reiškia ne kokį nors paprotinį šūkį, bet krikščionių Dievą, Visatos Viešpatį, pasaulio Išganytoją Kristų, ku-

KŪRINIŲ STILISTIKA

- Poezijoje ryšku neoromantizmo principai: idealo ir realybės priešprieša, tradicinės kaimo pasaulėjautos moderni išraiška, emocinės išpažinties stilistika. Tradicinę romantizmo nuostatą, jog poetas yra tautos pasaulėvaizdžio reiškėjas, Jonas Aistis atskleidė subtiliais vidiniais išgyvenimais, nuspalvintais resignacijos. Artėjančios Europos istorinės katastrofos ir Lietuvos žlugimo nuojauta perteikiama romantiniais viduramžių įvaizdžiais, Lietuvos istorijos motyvais. Aistis rėmėsi romantine katarsio interpretacija – kūryba gimsta iš kančios, liūdesys neatsiejamai susijęs su grožiu. Išskirtinė Aisčio lyrikos savybė – eleginė nuotaika, graudumas, intymumas. Poezijos subjektas – nelaimingas, nusivylęs, istorinių aplinkybių valdomas žmogus. Jono Aisčio eilėraščiai, atskleidžiantys žmogaus ir gamtos dvasinį ryšį, artimi dainiškajai lietuvių lyrikai. Poetinis išgyvenimas, vaizdinė medžiaga ir kompozicija pajungta vidiniam muzikalumui. Eilėraščio struktūrai būdinga krintanti tonacija, lėta ritmika; naudojama Vakarų Europos poezijos ištobulinta forma (sonetas, rondo).

Vytautas Kubilius. *Jonas Aistis*. Interneto prieiga: <https://www.vle.lt/Straipsnis/Jonas-Aistis-71627> [žiūrėta 2019-07-11]

KŪRINIŲ NAGRINĖJIMAS

Perskaitykite Jono Aisčio eilėraščius „Rūpintojėlis“, „Šv. Pranciškus“ ir atlikite užduotis. Remkitės kontekstais ir „Epochų juosta“.

RŪPINTOJĖLIS

Pasižiūri į lauką
Ir į stogo samanas: –
Ar jie „kryžiuokit!“ būtų šaukę?
Ar jie būt kalę man vinis?!

Ir veidas, pilnas sopulio,
Tyru dangum giedrėjo,
Pro liepas ir pro topolius,
Kai vakaras atėjo.

Nuo vieškelio, nuo plačiojo,
Nuo medžio koplytėlės
Nužengęs, ėjo Patsai Jis,
Sunkęs Rūpintojėlis.

Ir eina taip per kaimus,
Per skurdą ir per aimanas,
Ir moko Dievo baimės,
Ir jūjų žemę laimina.

Ramina juos ir guodžia juos,
Ir pažada jiems daug ką –
Nuo žodžių jo anodijom¹
Švelniai pakvimpa laukas...

Klausimai ir užduotys

1. Kas kalba pirmame kūrinio posme? (1 taškas)
2. Ką mato kalbantysis? Kodėl jis stebisi? Kaip tai galėtų būti sieti su tikėjimu? (3 taškai)
3. Kaip keičiasi kalbantysis antrame eilėraščio posme? Kaip manote, kas lemia tokį pokytį? (2 taškai)
4. Iš kur ateina Rūpintojėlis? Kuo šios vietos ypatinės? (1 taškas)
5. Kaip galėtų būti apibūdinti kaimą, per kurį eina Rūpintojėlis? Ar šis apibūdinimas kaip nors paaiškina Jo nuostabą, išsakytą pirmame posme? (2 taškai)
6. Išsiaiškinkite, kas yra Dievo baimė. Kaip ji suprantama Biblijos aiškintojų? Kodėl jos reikia mokytis? (2 taškai)
7. Palaiminimas susijęs su Dievo malone, pritarimu, vilties išsipildymu: „Dievas ir žmogus bei kūrinių palaiminime niekada neatsiejami.“ „Dievas savo

Ši dalis – rėmimasis kūrinium – ypač svarbi. Egzaminas išlaikomas tik remiantis kūrinium.

ŠV. PRANCIŠKUS

Vakaro toks asketiškas vaizdas.
Liūdna ir gera, Dieve mano!
Aplink saulę Pranciškaus žaizdos,
Alyvos trenkia „l’origan’u“².

Keliuosi žmogus žvėriškas, paleolitinis,
Rudenio gervių kaspinu...
Už marių, už vakaro – kažkur toli tenai
Kvepia Pranciškaus žaizdos jazminu.

Kodėl mano kančia medinė? Kristau,
Lunatiškos meilės mane išmokei!
Su balandžiu ant rankos, nepažįstamas
Praslinksiu taip, žeme ir meile apsiuokęs.

O alma kojos, rankos ir žaizda krūtinėje,
Juodo kraujo lašai po erškėčių kaktoje...
O, meile – sopulingosios vakaro linijos,
O alyvų svaiginantys kvapai gegužės nakti!..

Jonas Aistis. *Daina graudyn ir įstabyn*. Kaunas: Šviesa, 1991, p. 64, 52

Klausimai ir užduotys

1. Kas sudaro eilėraštyje minimą „asketišką vaizdą“? Kodėl nusakomam vaizdai parinktas toks epitetas? (2 taškai)
2. Literatūrologo Marijaus Šidlausko teigimu, saulėlydžiai Aisčio lyrikoje siejami „su kankinamu, žeidžiamu sakraliniu kūnu“³. Kruvini, tragiški saulėlydžiai primena Marijos sopulius ar Kristaus kančią. O gal jie galėtų įkūnyti nenumaldomą anapusbės ilgesį? Ar pritariate šiai minčiai? Savo atsakymą argumentuokite remdamiesi kūrybos kontekstu. (2 taškai)
3. Literatūrologė Rita Tūtlytė, analizuodama įspūdžio estetiką Jono Aisčio poezijoje, teigia, kad įspūdis „siejasi ir su juslėmis, ir su mintimis bei idėjomis, ir su jausmais, dvasine patirtimi“⁴. Pagrįskite šią mintį – suskirstykite lyrinio subjekto akimirkos patyrimą į minėtas penkias kategorijas. Pasvarstykite, kuri įspūdžio sudedamoji dalis turi daugiausia įtakos lyrinio subjekto būsenai. (6 taškai)

¹ Anodija – eterio ir spirito mišinys. ² L’origan (pranc.) – raudonėlis; čia: kvepalų pavadinimas.
³ Marijus Šidlauskas. *Dievoieškos formos Aisčio poezijoje* (3) ⁴ Rita Tūtlytė. *Įspūdžio estetika Aisčio poezijoje* (3)

palaimą skleidžia nuolat ir jau vien tuo, kad leidžia savo sukurtajam pasauliui egzistuoti. Tokia palaima yra Jo buvimas pasaulyje, pasilikimas jame, rūpinimasis juo.“¹ Kuo ypatinga šiame – religiniame – kontekste paskutinė posmo eilutė „Ir jūjų žemę laimina?“ Apie kokį žmogaus ir Dievo ryšį galima kalbėti? (2 taškai)

8. Biblijoje rašoma, kad Dievas „mums padovanojo ir brangius bei didžius pažadus, kad per juos taptumėte dieviškosios prigimties dalininkais, pabėgę nuo sugedimo, kurį skleidžia pasaulyje geiduliai.“² Ar tokia interpretacija tikta ir eilėraščio situacijai? Kodėl taip manote? (2 taškai)
9. Apibūdinkite Rūpintojėlį: ar Jis – mums įprastas Dievo vaizdinys? Ar Jį galime laikyti tikinčiuoju? (2 taškai)

4. Eilėraštyje du kartus kreipiamasi į Aukščiausiąjį: pirmąkart į Dievą, antrąkart į Kristų. Ar kaskart kreipiamasi tuo pačiu tikslu? Iš ko taip sprendžiate? (2 taškai)
5. Kaip save apibūdina lyrinis subjektas? Kokios tokio apibūdinimo reikšmės? (2 taškai)
6. Savais žodžiais paaiškinkite, ką reiškia *medinė kančia*. Pateikite dar bent vieną šia reikšme vartojamo epiteto *medinė (medinis)* pavyzdį. (2 taškai)
7. Išsiaiškinkite, ką reiškia žodžiai *lunatiškas, lunatizmas*, ir paaiškinkite, apie kokią meilę kalbama. (2 taškai)
8. Šv. Pranciškus dažnai vaizduojamas laiką rankoje balandį. Vis dėlto eilėraštyje išryškinama neatpažinimo ir apsiuokimo situacija. Kaip manote, kas, kam ir kodėl gali kelti juoką? (3 taškai)
9. Ar paskutiniame posme srūvantis kraujas vis dar sietinas su saulėlydžiu, ar jau įgauna kitokią reikšmę? Savo atsakymą pagrįskite. (2 taškai)
10. Anot sociologo Vytauto Kavolio, tai, kas kitiems buvo religinė auka, mums tepaliko pusiau natūraliu, pusiau prancūzų civilizacijos fabrikuotu gegužės saulėleidžio aromatu.⁴ Pagrįskite arba paneikite šį teiginį remdamiesi kūrinium ir pateiktais kontekstais. (2 taškai)
11. Pasamprotaukite, ar tokia lyrinio subjekto (religinė) patirtis žymi modernėjančių laikų žmogaus jauseną, ar tiesiog perteikiamas individualus įspūdis. Atsakykite pasitelkdami įvairius kontekstus. (2 taškai)
12. Ką nurodo eilėraščio pavadinimas? Kaip manote, ar pavadinimas atitinka kūrinio turinį? Kodėl? (3 taškai)

ĮSIVERTINIMAS

Taškai	47–45	44–40	39–36	35–31	30–26	25–22	21–17	16–12	11–8	7–0
Balai	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

PRAKTINĖ UŽDUOTIS

Pasirinkite vieną rašinio temą ir parašykite dėstymo pastraipas. Išryškinkite giliausias ir formaliausias pastraipų sąsajas. Remkitės Jono Aisčio eilėraščiais, kontekstais.

Samprotavimo rašinys „Kokios patirtys išvaduoja žmogų iš vienatvės?“ Viena pastraipa analitinė (remiamasi kūriniais), kita – kontekstinė (remiamasi papildomai pateiktais kontekstais).

Literatūrinis rašinys „Intensyvi patirtis lietuvių lyrikoje“. Viena pastraipa analitinė (aptariamas vienas Jono Aisčio eilėraštis), kita – analitinė lyginamoji (lyginamas kitas Jono Aisčio kūrinys ir dar vienas savarankiškai pasirinkto rašytojo tekstas).

¹ Kun. Artūras Kazlauskas. *Apie palaiminimus*. Interneto prieiga: <https://www.vievioparapija.eu/skaitiniai/apie-palaiminimus/> [žiūrėta 2019-07-11]

² *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*. Iš graikų kalbos vertė Česlovas Kavaliauskas. Vilnius: Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija, 1998, 2 Pt 1,4

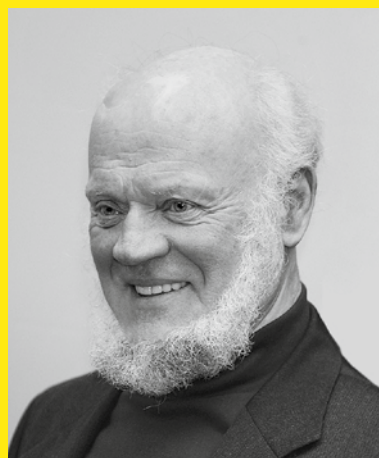
³ Vytautas Kavolis. *Žmogus istorijoje*. Vilnius: Vaga, 1994, p. 232

2

JUOZAS APUTIS

Juozas Aputis (1936–2010), esmingai modernizuodamas lietuvių novelę ir apysaką, prisidėjo prie šių žanrų atgimimo ir suklestėjimo. Priklausydamas sovietmečio „tyliųjų modernistų“ kartai, literatūrai jis siekė grąžinti estetinę vertę ir pasakyti kuo daugiau tiesos apie žmogų ir istorinį laiką.

Jūratė Sprindytė. *Aputis*. Interneto prieiga: <http://www.saltiniai.info/index/details/1189> [žiūrėta 2019-08-09]



Informacija skirta autoriui pristatyti rašinio įžangoje ar pastraipoje.

BIOGRAFIJA

- Juozas Aputis gimė 1936 m. birželio 8 d. „Raseinių rajone, Balčių kaime (šis pavadinimas nesyk minimas jo kūriniuose), mokėsi Nemakščių ir Viduklės mokyklose, vėliau įstojo į Vilniaus universitetą, kur, kaip ir daugelis lietuvių rašytojų, studijavo lietuvių filologiją. Baigęs universitetą darbavosi įvairių leidinių redakcijose, ilgiausiai – 21 metus – dirbo žurnale „Pergalė“ (nuo 1991 – „Metai“). Vėliau persikėlė gyventi į etnografinį Zervynų kaimą Dzūkijoje.“

Rimantas Kmita. *Juozas Aputis*. Interneto prieiga: <http://www.mmcentras.lt/juozas-aputis/78244> [žiūrėta 2019-08-09]

- Juozas Aputis yra sakęs, kad Zervynų ramybė nuteikdavusi kūrybiniam darbui geriau negu sostinės šurmulys. Beveik 200 metų senumo troboje rašytojas žiemas ir vasaras leidęs, čia daug savo kūrinių parašęs nuo 1972 metų. Tvirtą bendruomeninę santvarką išsaugoję Zervynų dzūkai savo garsųjį kaimyną laikę ne savu, vis dėlto draugiškai pravardžiuodavę Barzda.
- Rašytojas iš negyvenamo, labai nunykusio būsto savo rankomis buvo įsirengęs jaukų dviejų galų namą. Šeiminkas neslėpė, kad vietiniams gyventojams toks jo entuziazmas atrodęs tam tikras pamišimas. Aputis sakęs, jog apsiprasti kaime jam buvę lengviau, nes pats kilęs iš Žemaitijos kaimo.

Netekome prozininko, novelės virtuozo Juozo Apučio. Interneto prieiga: <http://galimybės.eu/2010/03/02/netekome-prozininko-noveles-virtuozo-juozo-apucio> [žiūrėta 2019-08-09]

- Juozas niekada nesiskųsdavo sveikata. 2009-ųjų rudenį, kartą kalbantis telefonu, paklausinėjęs apie mano sveikatą, baigdamas pasakė: „O kaip mano, tu ir nepaklausei.“ Tai buvo paskutinis Juozo ruduo, vėlyvas, jau po lapų kritimo. Po pirmojo, Juozo žodžiais, chemoterapijos smūgio Santariškių ligoninėje vėl pats vairuodamas skubėjo į Zervynas. Užsimojęs naujai perrašyti visas keturias savo apysakas, rūpinosi ir namų katėmis, kad nesusaltų, jų guoliui atidavė savo kailinius. Tik apsinuodijusio Balčiaus, baltojo katino, nepavyko išgelbėti – vežė į Varėną, lašelinę jam statė, paskui į Vilnių ir vėl parsivežė atgal, palaidojo prie sodybos beržo, kastuvu pralaužęs išalusią žemę. Dar kartą apsikabino su savo Zervynų namu ir tą patį vakarą sugrįžo į Vilnių.

Vytautas Narbutas. *Liūdesio žmogus Aputis*. Interneto prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-10-17-liudesio-zmogus-aputis/150115> [žiūrėta 2019-08-09]

- Rašytojas mirė Vilniuje 2010 m. vasario 28 d. po sunkios ir ilgos ligos.

Kokią vietą rašytojo Juozo Apučio gyvenime užėmė kaimas?

Kaip rašytojas elgėsi prieš mirtį? Ką apie jį kaip apie žmogų galite spręsti iš jo elgesio?

PAGRINDINIAI APTARIAMO LAIKOTARPIO REIŠKINIAI IR IDĖJOS

- Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra
- Rašytojas ir visuomenė totalitarizmo gnaužuose
- Sovietinės ideologijos žmės lietuvių literatūroje
- Moderniosios literatūros proveržis 7–9 dešimtmečio Lietuvoje
- Gimtosios vietos praradimas: lietuvių agrarinės kultūros irimas
- Kūryba ir cenzūra: Ezopo kalba ir „vidinis cenzorius“
- Egzistencinių skaudulių atvėrimas lietuvių prozoje

JUOZO APUČIO KŪRINIŲ TEMATIKA

- Vienatvė, baimė, liūdesys
- Ribinės psichikos būsenos
- Atmintis, sąžinė, gerumas, atlaidumas, meilė, praradimas
- Egzistencinis nerimas
- Individo savivoka
- Kaltė ir atsakomybė
- Žmogiškumas ir atjauta
- Brandinanti vaikystės patirtis
- Pagarba ir savipagarba

PROBLEMATIKA

- Kaip pasipriešinti smurtui?*
Bet kokia kaina išsaugoti žmogiškumą, būti empatiškam, reaguoti į kitą žmogų, neprarasti vilties ir ištempti į dienos šviesą visus, kas linkę nusikalsti. Netylėti ir nesitaikstyti prie blogi toleruojančių stipresniųjų.
- Kas lieka trūkinėjant bendruomenės ryšiams?*
Nebeliaika supratimo, atjautos, kasdienybė tampa trapi ir beprasmė; būtis praranda lengvumą, kylantį iš tradicijos nulemtos žinojimo, kaip gyventi. Asmuo lieka vienas, labiau pažeidžiamas, linkęs pasiduoti ir pripažinti naujų laikų pergalę. Lieka bene vienintelis žmogaus ramstis – atmintis.
- Ar pateisinami kompromisai su sąžine?*
Turbūt visiems girdėtas pasakymas: tikslas pateisina priemones. Tačiau kokių tikslų siekiantis žmogus galėtų eiti į kompromisą su sąžine? Krikščioniškasis tikėjimas tokio susitarimo nepateisina, dėl to ne kartą buvo pasmerkti menininkai. O kada į tokį susitarimą žiūrima pro pirštus? Kokie tikslai turėtų pateisinti tokį kompromisą? Galbūt aukštesni už vieno žmogaus interesus?

ISTORINIS KONTEKSTAS

- Sovietų valdžia skelbė socializmo pergalę, viešumoje skambėjo himnai išvaduotojams, o miškuose vyko partizaninis karas, Sibiro kryptimi dardėjo traukiniai su niekuo nenusikaltusiais žmonėmis. <...> 1946 m. vykusiam visuotiniame rašytojų susirinkime buvo perduota aiški žinia – nebus pakenčiami jokie kitokie. Net ir tylintis kūrėjas buvo smerkiamas kaip naujos valdžios priešininkas, o rašantiems nuolat rodomos jų „ideologinės klaidos“. Suformuluoti uždaviniai literatūrai: fašizmo, nacionalizmo, kapitalizmo smerkimas, Stalino ir Komunistų partijos šlovinimas, tikėjimas komunizmo šviesiu rytojumi. Nuo tada iki pat Stalino mirties 1953 m. literatūrai baisiausi buvo kaltinimai apolitiškumu, beidėjiškumu, dekadentizmu, kuriuo vadinta bet kokia modernesnė raiška arba tiesiog propagandos stygius. Tai reiškė, kad literatūra iš esmės yra politikos įrankis. Ji turėjo būti kuriama pagal vienintelį legalų metodą – socialistinį realizmą.

Rimantas Kmita. *Sovietmečio literatūra*. Interneto prieiga: <http://www.saltiniai.info/index/details/1180> [žiūrėta 2019-08-09].

Toliau žymima (1)

- Kūrinio personažai galėjo klysti, tačiau galiausiai turėjo apsispręsti atlikti pareigą valstybei, aukoti savo asmeninį, šeiminių gyvenimą dėl visuomenės reikalų (kitaip būtų apibūdinti kaip „smulkiaburžuaziniai elementai“). Personažai be vidinio gyvenimo labiau panėšėjo į ideologines marionetes negu į gyvus žmones. <...>

Daugiau informacijos rasite „Epochų juostoje“ (žr. www.sviesa.lt, prie leidinio anotacijos).

Kokį žmogų stengėsi sukurti sovietinė sistema?

Poetai galėjo būti kritikuojami už meilės ar gamtos eilėraščių vien dėl to, kad jame aiškiai nematyti sovietinės ideologijos, o lyrinis „aš“ susitelkia ne į visuomeninius ar politinius rūpesčius, bet į savo vidinį pasaulį. Literatūra turėjo atlikti propagandos funkciją, todėl Stalino metais jokia kitokia literatūra buvo nepageidaujama ir nepriimtina. <...> Oficialioji kritika teigė, kad socialistinis rašytojas neturi teisės juodinti darbo liaudies gyvenimo, atskleisti jo tamsiųjų pusių, nuomonių skirtumų. (1)

- Rašytojas stalininio teroro metais neturėjo didelio pasirinkimo, kaip elgtis. Tylėjimas arba protestas buvo baudžiamas valdžios sankcijomis, kalėjimu arba tremtimi, pasitraukus į mišką ir pasiryžus ginkluotai kovai prieš okupantus laukė neišvengiama mirtis. (1)

- Be ideologinės doktrinos, rašytojai susidūrė su keliapakope cenzūros sistema. <...> Su neparankiu rašytoju susidoroti buvo galima ir už uždary durų – darant psichologinį spaudimą (vadinamieji rašytojų „auklėjimai“), paliekant jį be darbo, nustatant honorarų dydį, nepublikuojant kūrybos, uždarant į psichiatrijos ligoninę ir panašiai. Šis sistemos nenusipėjamumas kėlė visa persmelkiančią baimę, ir leidyklas dažniausiai pasiekdavo tokios knygos, kur jau nebūdavo ką šalinti. Stalininiai metai išmokė rašytojus atsirinkti, ką reikia sakyti viešumoje, o ką pasilikti sau. Savicenzūra tapo nuolatine, sunkia, bet neišvengiama rašytojo būseną. (1)

- Žemdirbiška kultūra, žemės darbai tapo ritualais, kurie ir poetizuojami, ir apraunami kolektyvizacijos ir vienkiemių bei senųjų kaimų naikinimo aki-vaizdoje (Juozo Apučio, Romualdo Granausko proza). <...> Apie septintojo dešimtmečio vidurį Lietuvoje pasirodo vis daugiau modernios, drąsios, improvizacijų laisve stebinančios literatūros. <...> Prozininkai Juozas Aputis, Bitė Vilimaitė, Jonas Mikelinskas, Romualdas Granauskas, Bronius Radzevičius didelį dėmesį skyrė vidiniam personažo gyvenimui, prasidėjo „antipinis maištas“ (Jūratė Sprindytė). (1)

- Be abejo, moderniosios literatūros proveržis nevyko be trukdžių. Moderniosios meno kryptys nebuvo priimtinos oficialiai, nors, jeigu per daug nešokiruodavo, būdavo tyliai toleruojamos. Tačiau visos laisvėjimo viltys žlugo 1968-aisiais numalšinus „Prahos pavasarį“, o jei Lietuvoje dar būta kokių nors „socializmo žmogišku veidu“ iliuzijų, jos irgi netrukus išgaravo. Kai 1972-aisiais Kaune po Romo Kalantos susideginimo ir slaptų jo laidotuvių į gatves netikėtai plūstelėjo minios jaunimo, valdžia reagavo visu griežtumu – milicija suėmė apie 400 žmonių. <...> Uždaruose partiniuose posėdžiuose iškelta problema: kūrybinio jaunimo, pernelyg besidominčio Vakarų kultūra, perauklėti ir prisijaukinti nepavyko, jis ėmė veikti nepriklausomai ir jau įgijo skaitytojų palaikymą, tapo įtakinga intelektualine jėga, su kuria kovoti galima tik institucinėmis priemonėmis. <...> Nusitaikyta į moderniosios literatūros autorius, pirmiausia į poetus, painiose metaforose mėginant atpažinti užšifruotą antisovietinį kurstymą – išbarstomas jau anonsuotas ir knygynuose kaip signalinis egzempliorius pasirodęs Vytauto Bložės eilėraščių rinkinys „Preliudai“, neišleidžiama Tomo Venclovos parengta vertimų knyga „Choras. Iš pasaulio poezijos“, sulaikoma Juozo Apučio apysaka „Skrudėlynas Prūsijoje“ bei Juditos Vaičiūnaitės eilėraščių rinkinys „Sūrūdijusi rožė“. Tačiau tais pačiais 1972 m. pasirodė ir labai svarbios poezijos knygos: Venclovos „Kalbos ženklas“, Gedos „26 rudens ir vasaros giesmės“, Vaičiūnaitės „Pakartojimai“, Juškaičio „Mėlyna žibutė apšvietė likimą“. (1)

KULTŪRINIS-SOCIALINIS KONTEKSTAS

- Juozas Aputis – žemaitis, kuris įsišaknijo į Dzūkijos smėlį 1972 metais ir neišraunamai įaugo į Zervynų kaimo gyvenimą. Po daugelio metų apie gyvenimą šiame kaime Juozas Aputis rašė: „Su Zervynomis prasidėjo naujas pažinimo etapas – žmonių ir gamtos, ir aplinkos. Aš tiesiog susigyvenau su kaimo žmonėmis. Ypač savo amžiaus ir su vyresniais, kurių

Kaip buvo suprantama kūryba pokariu? Kokie uždaviniai jai keliami?

Kaip elgėsi sovietinė sistema su jai neparankiais kūrėjais?

Kam daugiausia dėmesio skiria septintojo dešimtmečio rašytojai? Kaip tai susiję su istoriniu kontekstu?

Kaip įvairių pavergtų tautų sąmoningumo proveržiai susiję su menu?

Kaip keitėsi kaimas? Kaip šiuos kaimo pokyčius vertina Juozas Aputis?

jau nebėra. Jų gyvenimų istorijos, pasakojimai man – tiesiog palaima... Galų gale karvių ginimas – tai tikri Vinco Krėvės „Skerdžiaus“ vaizdeliai... Kai aš atsikėliau, buvo 86 karvės, o dabar – tik viena. Šita karvė per širdį eina kiekvienam, kai ji būbauria ėdus ar neėdus, nes ji viena liko... Visa tai matau filosofškai – ką daro laikas. Kai žinai to žmogaus, to ūkio istoriją, kaip staiga viskas baigiasi... Tai šitokie yra mano Dzūkijos lobiai. Aš jaučiuosi šito sodžiaus, šitos aplinkumos žmogus. Jau kartais atrodo taip, kad ir nejauti, atvykęs esi ar ne, nes visas kaimo gyvenimas yra tavo gyvenimas, visos istorijos yra tavo, visos laidotuvės yra tavo... Pagaliau ta Zervynų kaimo tyla – ji yra pasakiška! Ir tos Zervynų kaimo moterys, kurios laiko visus namų ir kaimo kampus. Ir tos kaimo tradicijos man yra stebuklingos...“

Algimantas Černiauskas. *Zervynos, šilas ir Aputis*. Interneto prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2017-07-30-zervynos-silas-ir-aputis/162159> [žiūrėta 2019-08-09]

KŪRYBOS KONTEKSTAS

- Su Juozo Apučio vardu yra siejamas novelės atgimimas tarybiniais metais (7–8 dešimtmečiu). Moderni novelės forma, subtilus psichologiskumas, nuotaikos ir situacijų autentiškumas, asociatyvių vaizdų gausa, lyrinė pasaulėjauta, eseistinė stilistika, kasdieniškumo ir giliųjų tikrovės struktūrų dermė Apučio novelėse buvo nauja ir skaitytojui labai įdomi ieškojimo kryptis.

Vytautas Martinkus. *Juozas Aputis*. Interneto prieiga: <http://www.rasytojai.lt/archyvas/writersfef0.html?id=10&sritis=rasytojai> [žiūrėta 2019-08-09]

- [Juozo Apučio kūryboje] po kasdienybės velėna, podirvio sluoksniuose vyksta sudėtingi, iš anksto neįspėjami sąmonės procesai, juos sukelia tai, kas tuose žmonėse per kartų kartas yra nusėdę, susisluoksniavę, ko jie nenori ar bijo prarasti, o pradę sunyksta, degradoja. Jie ramiai sėdi, lėtai juda, o iš tikrųjų yra apimti nerimo. Iš tokio veiksmų ir vidaus būsenos neatitikimo kaip tik ir kyla Juozo Apučio prozos sugestija, jos įsimintina trauka.
- Skaitydami Juozo Apučio apsakymus tampame liudininkais tarp kartų bei artimųjų trūkinėjančios komunikacijos, kurios veikimo galia buvo valstiečių kultūra ir katalikybė, su visu tuo susiję papročiai ir įgūdžiai, pasaulėžvalga, erdvės ir laiko suvokimas, bendruomeniniai ryšiai. Apsakymai rašomi su stipria etnine bei mitine patirtimi, integruojama į intelektą, šiuolaikinio, civilizacijos ir technologijų paveikto žmogaus sąmonę, rašytojo autorystę, kuri tekstuose reiškiasi kaip vidinis veikėjas ar stebėtojas. Tai paveikus Apučio kūrybos užtaisais.

Marcelijus Martinaitis. *Dievoieška Juozo Apučio apsakymuose // Literatūros klasikos interpretacijos*. Sud. Giedrius Viliūnas. Vilnius: Alma littera, 2001, p. 290

- Juozas Aputis buvo laikomas kaimo vaizduotoju. Jo kaimas romantiškai sakralus, kita vertus, jis matė ir kaimo degradavimo paveikslą, tačiau niekada jo nevaizdavo niūriai ir beviltiškai. Apskritai rašytojo kūryboje nuostabiai balansuojama tarp šviesos ir tamsos. Jis visada sugebėdavo parodyti žmogaus išmintį, atsparumą, žmogiškosios prigimties visapusiškumą. O rašytojo sukurtas sodybos mikrokosmosas, kur šeima su savo javais, gyvuliais, vaikais ir kasdienybė gali išgyventi tarytum Nojaus laive. Tai ypatingos šviesos kūryba.

Juozo Apučio kūrybos išliekamąją vertę savaip įprasmina jo sakinio grožis. Tai pagarbos žodžiui meistras – kiekvienas jo sakinytis buvo itin turiningas, jame skleidėsi aputiško pasakojimo, kuriame nebuvo jokios eklektikos, trivialumo, niekada nemėginta šokiruoti ar sarkastiškai įgelti, ypatingumas. Jam būdingas jausmas su-sirūpinimas – pasakojama klausiant, išimant, švelniai pajuokaujant. Aputiško pasakojimo nepaprastas žmogiškumas ir tikrumas stipriai veikė ir skaitytoją. (Literatūrologė Jūratė Sprindytė)

Gediminas Kajėnas, Antanas Šimkus. *In memoriam Juozas Aputis. „Tai, kas parašyta, niekur nedingsta“*. Interneto prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-03-01-in-memoriam-juozas-aputis-tai-kas-parasyta-niekur-nedingsta/41204> [žiūrėta 2019-08-09]

Kaip kuriami žmonių paveikslai? Apie kokią neatitikimą kalbama?

Kaip tradicinėje bendruomenėje sovietmečiu keitėsi žmonių tarpusavio santykiai? Kas visa tai lėmė?

Kokią kaimą ir kokią žmogų vaizdavo rašytojas? Kas jam rūpėjo kalbant apie žmogų?

- Anais laikais Apučiui buvo priekaištaujama už patriarchalinio kaimo ideali-zavimą, skeptišką požiūrį į naujoves. Patriarchalinio kaimo seniai nebeliko, kita karta kitas naujoves kitaip priima, rašytojo pavaizduoti šeimos narių ir kaimynų santykiai dažnam miesto žmogui ne tik nepažįstami, bet ir sunkiai įtikėtini, ir jeigu kas nors gali ne tik pažadinti „žmonių bendrumo pajautimu“ paremtų santykių prisimini-mus, bet ir sužadinti tokių santykių ilgesį, tai tik literatūra, meniškai įtaigus žodis.

Petras Bražėnas. *Keistas keleivis su sąžinės našta*. Interneto prieiga: http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Petras_Brazenas_Keistas_keleivis_su_sazines_našta.LH2100A.pdf [žiūrėta 2019-08-09]

- Aputis neduoda vienareikšmio atsakymo, nesiūlo naivių receptų, bet nenori slapstyti ir už slidžios tiesos, kad viskas priklauso nuo konkrečios situaci-jos. Iš jo novelių plaukia kitokia išvada: viskas priklauso nuo to, kiek tu esi išsaugojęs žmogiškumo, kiek sugebi pajusti menkiausius smurto pasireiški-mus ir kiek turi natūralaus poreikio smurtui priešintis. Užtat kiekvienoje novelėje lyg koks idealas iškyla begalinis, tiesiog mimoziškas žmogaus jautrumas, gebėjimas akimirksniu pastebėti mažiausią melą ir klastą <...>, didžiulė simpatija kito žmogaus taurumui, mokėjimas pasiimti jo kančia, pajusti jo emocijos virptelėjimą, baimė jį įskaudinti ar paniekinti, kartu nepataikaujant jam ir pačiam nevaidinant.

Albertas Zalatorius. *Žmogiškumas – kaip pilies akmenys*. Interneto prieiga: [http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Albertas_Zalatorius_Žmogiškumas_-_kaip_pilies_akmenys.LH2100C.pdf](http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Albertas_Zalatorius_Zmogiškumas_-_kaip_pilies_akmenys.LH2100C.pdf) [žiūrėta 2019-08-09]

- Kaimiškos tematikos novelėse Aputis be galo atsargiai, stengdamasis ne-nusikalsti nei buitinei, nei psichologinei tiesai, pastato žmogų į šiek tiek keblesnę situaciją ir susirūpinusiu žvilgsniu žiūri jo vidun: pasimatys ten gilesnė, laiko rūdžių nesuėsta esmė, ar viskas ir pasibaigs tuo kasdieninių santykių, darbų ir interesų ratu. Nepasiduodamas pigiam entuziazmui ir ka-tegoriškam neigimui, rašytojas nedaro greitų išvadų, bet kiekvienas sumate-rialėjimo, susmulkėjimo ar demoralizacijos reiškinys jo sieloje aidi graudžia aimana, o kiekviena žmogiškumo kibirkštis nudažo kūrinį skaidria tikėjimo ir vilties spalva.

Kitas ne mažiau svarbus Apučio novelių motyvas – trapius gerumo, svajonės, tylios kančios susidūrimas su šiurkščia jėga, prievarta, smurtu, tuščiu optimizmu, garsiais šūkais. Pasipūtusi, savimi pasitikinti jėga negai-lingai yra tempiama į dienos šviesą ir statoma prie gėdos stulpo, kad ir kokiomis rafinuotomis kaukėmis dangstyti.

Albertas Zalatorius. *Juozas Aputis: tarp aimanos ir vilties*. Interneto prieiga: http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Albertas_Zalatorius_Juozas_Aputis.LH2100D.pdf [žiūrėta 2019-08-09]. Toliau žymima (2)

KŪRINIO KONTEKSTAS

- Staigūs socialiniai, moraliniai, demografiniai poslinkiai išmušė iš po kojų susiklosčiusį vertybių pagrindą. Skaudžiausiai tai pajuto kaimo žmogus. Darbą palengvinanti mašina ir sotus kąsnis, apie kuriuos anksčiau buvo kal-bama kaip apie idealą, dabar tapo faktu. Nebe kombainai, o arkliai pasidarė retenybė, ir nuo pinigų gerokai pasipūtė čiuzinys kaimiečio lovos galvūga-lyje. Kai kam to ir pakanka, bet kai kam, anot vieno Apučio herojaus, „tas nepaded, jėzusmarija, kaip nepaded“. Aputis taikliai pastebėjo tų antrųjų vidinį konfliktą. Jų sieloje atsirado vakuumas, tikslo ir prasmės ilgesys, kurį, žinoma, slopina inertiška kasdienybė, bet kuris skaudžiai pajuntamas, kai žmogus susimąsto, pažiūri į save iš šalies. Galbūt noras užpildyti vakuumą – suintensyvinti svajonę ir viziją – ir priverčia griebtis buteliuko arba minti-mis klysti į praeitį, kurioje niekada netrūksta vandens ištroškusiai širdžiai pagirdyti. Žmogus tada pasidaro „pats sau keistas“, bet tas keistumas jam malonus, nes jis tikresnis už bet ką. Novelėje „Horizonte bėga šernai“ trak-

Už ką rašytojas buvo kritikuojamas? Ko jis siekė savo kūryba?

Nuo ko priklauso žmogaus vertė? Kokiam žmogui simpatizavo kūrėjas?

Kaip Juozas Aputis kuria žmogaus paveikslą? Kada patikrinamos jo vertybės? Ar žmogus kaip nors vertinamas?

Apie kokius staigius pokyčius kalbama? Kodėl kaimo žmogus juos pajuto skaudžiausiai?

Kodėl reikia slopinti inertišką kasdienybę? Kaip ji veikia žmogų?

Kaip manote, kas yra tas sielos vakuumas?

torininkas Gvildys, per pietus truputį išgėręs („ar negaliu išgerti, gal neuždirbu, gal mano namuose pavalgyti trūksta?“), saulei leidžiantis, paliko durpyne traktorių, užkopė į kalnelį, išžiūrėjo į horizontą ir „pajuto liūde-sį, koksai pasitaiko ne taip dažnai gyvenime, – tokį liūdesį, kai tau atrodo, kad esi svieto¹ laikrodis <...>, tvar-kai protingiausius dalykus“, bet „pajunti, kad vienąkart tavęs nebebus“. Tada jam ir atėjo noras bent trumpam „pabūti viešpačiu, sugrįžti į vaikystę“, nes „vaikystė mus persekioja kiekvieną liūdesio ir ilgesio valandą <...>, nes tik vaikystėje mes esame tikri dievai...“ (2)

KŪRINIO NAGRINĖJIMAS

Perskaitykite Juozo Apučio novelę „Horizonte bėga šernai“ ir atlikite užduotis. Remkitės kontekstais ir „Epochų juosta“.

Ši dalis – rėmimasis kūrinio – ypač svarbi. Egzaminas išlaikomas tik remiantis kūrinio.

HORIZONTE BĖGA ŠERNAI

*Rūta žalioj,
Leiskie mani namopi,
Rūta žalioj.*

Tą vakarą jis pats sau buvo keistas. O gal aplinkui viskas buvo keista, juk būna tokių mirksnių, tokio laiko, kai susivoki, kad niekada dar nesi taip jutęs, kas yra šalia. Truputį svirduliuodamas Gvildys užkopė į kalnelį, ant kurio užpernai – kur ten užpernai, gal jau prieš kelis dešimtmečius – iš žėglių² buvo pastatytas iš pradžių baltai tvieskės, o su laiku papilkėjęs kažį kokių stebėjimų bokštas, įlipti į jį sugebėdavo tik vaikai, bet Gvildžiui nerei-kėjo – nuo kalno buvo matyti toliausiai, ypač jei žinojai ar nujautei, kas kurioj pusėj turi būti: Tytuvėnai, Kelmė, jei ne į akis kertantys saulės spinduliai – ir palinkusi Kryžkalnio akmeninė moteriškė, gal net Šiaulių bažnyčios bokštai. O saulė jau artėjo prie žemės, nenorėjo ir negalėjo ilgiau būti su keistų nuovokų užkluptu Gvildžiu, ji negailestingai skubėjo sukišti į prietamą ir miškus, ir durpyną, kur Gvildys nakvoti paliko traktorių, ir jau grei-tai greitai panardinti tolumoj dunksančią Šatriją, laukus su žydinčiais dobilais. Žiūrėdamas tenai, už horizonto, Gvildys pajuto liūdesį, koks gyvenime pasitaiko tik anaisiais mirksniais, – tokį liūdesį, kai tau atrodo, kad esi svieto laikrodis, ir ne toks, kurį reikia kam nors prisukti, o toks, nuo kurio paties viskas priklauso: tu skleidi šviesas ir spalvas, upėse girdai gyvulius ir šulinio vandeniui žmones, krauni paukščiams lizdus ir nuo vanagų saugai plikus jų mažylius, tu viską tvarkai taip gražiai ir protingai, ir jei tavęs nebūtų, parkristų visi ant kelių – ir gyvi, ir negyvi daiktai, ir ak: Viešpatie, Viešpatie! – dar nespėjęs pabūti tuo laikrodžiu, pajunti, kad vienąkart nebus tavęs paties. Taip ateina didysis skausmas ir ilgesys, nes suvoki esąs Dievas, kuris žino, jog turės numirti.

Gvildys pakėlė akis ir žiūrėjo į bokšto viršūnę, bet greitai atsisėdo ant didelio kerpėto akmens, svaigo galva, į namus eiti dar netraukė, žmogus dar norėjo pabūti viešpačiu, sugrįžti į vaikystę.

Vaikystė mus persekioja kiekvieną liūdesio ir ilgesio valandą, bėgame prie jos lyg prie šaltinio, nes tenai niekad netrūksta vandens, tik vaikystėje esame tikri dievai ir tik vaikystėje galime išsikasti ir iškasti giliausius šulinius atsigerti ir pagirdyti kitus. Deja, deja – vieną dieną mes pradedame suprasti, kad kasame ne šulinius, o į kalną ritiname akmenį, kurio niekada neužritinsime. Bet nenorime, nenorime jo paleisti atgal.

Žmogus apsidairė. Dar buvo matyti labai toli, iki ten, kur jau visiškai leidosi saulė, ne tiesiai, o šalia saulės spindulių driekėsi laukai, o per kalvas, rodos, begalybėj, prie horizonto, ropojo traktoriai, jie buvo panašūs į šernus, kurie kadaise, po karo, Gvildys tą laiką gerai prisiminė, ateidavo iš miško ir užsiropšdavo ant bulvių kapčių³. Po karo daug kas ateidavo, o tie šernų būriai patrankų pabaidyti atsikraustė iš Lenkijos nendrynų... Taip tada sakė žmonės.

Nuo išgerto butelio svaigo galva, sunku jau buvo ką nors atsirinkti, žmogus atsistojo ir ėmė nuo kalvos lipti žemyn. Reikėjo eiti į namus, ant kalno visą laiką nebūsi, reikėjo nusileisti iš aukštybių ir sugrįžti. Jis tyliai

¹ Svietas (*sen. svet.*) – pasaulis.

² Žėglis (*sen. svet.*) – kartis, stiebas, ramstis.

³ Kapčius (*sen. svet.*) – krūva daržovių (šakniavaisių), apskleista šiaudais ir apmesta (apipilta) storai žemėmis, kad žiemą daržovės nesusaltų; kauburyš.

pravėrė duris, per priemenę ėjo atsargiai, kad neišsiduotų, ir stengėsi nuvyti liūdesį, būti linksmas. Iš virtuvės įbėgo du vaikiukai, įkibo jam į ranką ir tempė prie stalo. Gvildys nepasakė labą vakarą, tik uždėjo sunkią plaštaką žmonai ant peties. Neaiškus nujautimas persmelkė jo karštą ir apsvaigusią galvą. Žmona tylėjo, skambino indais, visai be reikalo apibarė vaikus, pastūmė kėdę, jos nesuprantamas pyktis vis didėjo, vis plėtėsi. Staiga ji pagriebė kertėj stovėjusį šluotražį ir pamažu ėmė artėti prie vyro. Gvildys spėjo pamatyti, kad jos akys baisios, tokių niekada nebuvo matęs, jis bandė nusijuokti, bet nespėjo – aštrūs ražai dūrė jam į veidą, akyse žmogus pajuto baisų skausmą, žmona tą mirksnį sukliko ne savo balsu. Susiėmęs rankomis veidą, žmogus dar spėjo ją pamatyti. Žmona stovėjo tarytum pamišusi, nukorusi rankas, išsidraikiusiais plaukais. Drebedama ji šnibždėjo:

– Tai tau už tą prakeiktą gėrimą, tai už tavo butelį, kad namai tau nesvarbu, kad niekas tau čia nesvarbu...

Tikriausiai ji negirdėjo savo žodžių, ji negalėjo bent kiek apčiuopiamiau suprasti, kodėl taip padarė. Ir niekada negalės. Neviltis vedžiojo jos ranką. Ji buvo moteris, augino vaikus, ji ne kartą jau buvo žiūrėjusi pro nedidelį trobos langą, kai nežinia dėl ko imdavo klykti iki pašaknų įkyrėję vaikai, pro tą langą ji buvo žiūrėjusi daug sykių, kažį kokie keisti garsai ją viliojo iš namų, kur jau beveik niekas nebebuvo svarbu – nei miškas, nei pievos, nei gyvuliai, – baisu pasakyti – nei tie gražučiai vaikai. Dažnai ji prisimindavo savo motiną, kuri juk irgi buvo jauna ir augino vaikus, ji buvo kelis sykius dukrai kažį ką panašaus pasakojusi, tačiau vis dėlto už ko beviltišką valandą užsikabindavo jos motina, už ko?

Susiėmęs rankomis veidą, žmogus dabar atsisėdo prie stalo. Skausmas raižė akis, vaikai susiglaudę stovėjo kertėj, murzini ir nusigandę, o motina irgi nepajudėjo iš vietos. Gvildys atsistojo, apgraibom susirado ant sienos rankšluostį, apsivyniojo veidą, persuko per kairiąją akį, dešinę šiek tiek matė, paskui palinkęs, svyruodamas išėjo iš trobos, aptiko daržinėj dviratį ir klibikščiuodamas išvažiavo.

Važiuoti buvo nelengva, saulė jau nusileido, bet Gvildys žinojo kiekvieną takelį, kiekvieną akmenį patakėj, todėl per dobilų lauką mynė greitai.

Ambulatorijoj jam pasakė, kad su viena akim visai negerai, gali ir nebeatgauti, o dėl antros irgi neaišku, jei pažeistas nervas, visko gali būti. Užtat nereikia delsti, Gvildy! Ar galėtum, pavyzdžiui, dabar pat važiuoti į Šiaulius ar Kauną, ten specialūs daktarai. Reikia skubėti, paskui gali būti vėlu. Mes paskambinam, jei dabar neturi pinigų, gydytojas gali paskolinti, žmona ryt poryt atiduotų...

Stovėjo Gvildys ambulatorijoj, pro aptinusią dešiniąją akį žvelgdamas į mažą lemputę palubėj, ir tyliai nutarė neskubėti, suspės rytoj, o kas čia gali pabėgti. Ambulatorijoj veidą sutvarstė geriau, bet kairiosios akies jau visai nebuvo, tamsa, tą vietą degino ugnis, aptinusi dešinioji irgi matė nekaip.

Neatsisveikinęs, varydamasis dviratį, Gvildys pasuko prie alinės. Žmonių viduje netrūko, visi pastebėjo Gvildį, vieni ėmė juoktis, kiti puolė klausinėti, tretį aimanavo, juk ne taip dažnai jų kaime pasitaiko panašių istorijų. Gvildys į jokių klausimus neatsakė nė žodžio. Gal jei jis šįvakar nebūtų užkopęs į kalną, jei ne tas skaudus ilgesys ir ta vaikystės didybė, gal ir pasiguostų kaimynams, ir pasipasakotų, bet dabar viskas buvo kitaip. Akis išbadęs gyvenimo šluotražis lyg kometa skriejo sunkiai suvokiamuose toliuose. Kampe Gvildys susirado laisvą nudaužytą staliuką ir atsisėdo. Jei būtų kada matęs, tikrai galėtų pagalvoti, koks dabar graudžiai panašus į dailininko autoportretą be ausies.

O žmonės neatlyžo, lindo ir lindo su savo klausinėjimais, bet Gvildys buvo neprakalbinamas. Kai priėjo jauna mergaitė nelabai švariu chalutuku, jis patylom paprašė butelio ir duonos ir vėl virš žmonių galvų žvelgė pro baltą raištį.

Išgėręs vieną stikliuką, pasirėmė ranka smakrą. Žmogus atrodė pobaisiai, vienoj kertėj jau pasigirdo, kad neblogai būtų ir milicininką išsišaukus – ar tas Gvildys pamišo, o jei ne, tai kas jį taip patvarkė? Kitas nusikeikęs pasijuokė iš bailio kvieslio.

Kai Gvildys išgėrė antrą stiklą, prie staliuko priėjo Gvildžio žmonos tėvas, uošvis, senas jau ir perdžiūvęs kaip šakalys, apaugęs žilais plaukais, sukumbusiom rankom. Seniukas atsisėdo nugara į žmones, ir Gvildžiui vien nuo to pasidarė geriau. Pasišaukęs mergaitę, paprašė antro stikliuko ir įpylė uošviui.

Praėjo jau gal valanda, įkaušusieji išsiskirstė, alinėje liko nebedaug, o jiedu vis dar sėdėjo ir gėrė tylėdami.

– Kaip čia ir buvo, sakyk? Tai už ką? Tai ką tu buvai padaręs? – pagaliau prašneko seniukas, nagais gremždamasis apšepusį skruostą.

Gvildys išgėrė dar stikliuką.

– Nežinau, tėve. Tas ir yra, kad nežinau. Vakara parnešiau algą už pusmėnesį, nemažai išėjo, nuslėpiau buteliukui, o šiandien per pietus išgėriau, bet nedaug, tiktai tą buteliuką, kad būtų linksmiau, iš proto gali išeiti, taip

liūdna, ar negaliu išgerti, gal neuždirbu, gal mano namuose pavalgyti trūksta, tėve? – Jis juto, kad pradeda pintis liežuvis, o kairės akies vietoj dar labiau degina.

– O buvo tokia – lyg angelas mano duktė.

– Ką ir sakyti, tėve. Neatmenu, ar nors sykį smarkiau apsipykom. Ir tik įėjau – tuojau ir puolė, ir matai, ką su manim padarė.

Atrodė, kad tiktai po graudžių žento žodžių seniukas pamatė ir suprato, kas atsitiko iš tikrųjų. Jis vėl nagais brūkštelėjo sau per skruostą, išgėrė stiklą ir nepajuto, kaip kelios didelės ašaros nukrito ant staliuko. Ašarotom akim žiūrėjo į žentą ir jam dabar akyse ėmė rodytis, kad vaikšto kažį kas svetimas, tolimas ir baisus jų miškais ir laukais, niekas jo dar nematė, niekur, rodos, nesutiko, bet jis tūno čia pat, užsuka ir į kiekvieną sodybą, sėdi traktoriuje arba ant plūgų prikabinėtojo vietoje, o žmonės jo vis nepamato, dar niekas negali atpažinti.

– Kažko nejauku, žente.

– Jau smarkiai išgėrėm, tėve.

– Neką begaliu suprasti, žente.

– Man rodos, ne dėl girtumo, tėve... Ir šitaip – puolė kaip kokį svetimą, kaip kokį žmogžudį. Išdūrė akį, o tu gali tiktai dejuoti arba gerti kaip koksai netikėlis, nieko daugiau. Negali nei atkeršyti, kad palengvėtų, nėra nei ko pulti, likai žabalas vidury trobos, ir viskas.

Gvildys darėsi vis girtesnis, jau nedaug beliko jame uždaros jėgos, kuri ir didžiausią nelaimę, didžiausią liūdesį gali nunešti per visą gyvenimą, neleisdama prasitarti iki pat lemtingos pabaigos. Jis pastebėjo, kaip ima virpėti jo pirštai ir visas kūnas, o aptinusi dešinioji akis skaudžiai markstosi ir spaudžia ašaras. Pačiam sau jis atrodė panašus į gerą mažą kačiuką, kurį vaikas, vos ašaras sulaikydamas, neša prie upės ir ten ilgai ieško akmens, o gyvulėlis graudžiai supranta, ką vaikui reikia padaryti, bet jis negali to verkiančio vaiko draskyti nagiukais...

– Kas darosi, ar gali pasakyti, tėve, ką? Seni tu! Nieko negali, tyli, ir viskas, o man kur dėtis? Ką man dabar daryti, ką? Ar girdėjai, ką pasakė ambulatorijoj? Ir antroji akis gali užgesti. O tai kas po to? Tamsa! Visą gyvenimą naktis... – Gvildys brūkštelėjo kumščiu per stalą, o uošvis, nežinodamas, ką daryti, pačiupo žento ranką ir ėmė bučiuoti lyg pamišęs, apsiašarojęs ir bejėgis, lyg bučiavimu būtų galima panaikinti neišaiškintą nusikaltimą.

– Prieš gyvulėlį, prieš paukštuką rankos nepakeldavai, o čia... – šveplavo uošvis.

– Prieš žmogų lengviau, tėve...

– Rugiai žydi aplink... – lyg negirdėtų žento, su savim toliau šnekėjosi uošvis, – Dulka... Užsimiršusi dar ir gegužė vidurvasarį šūktels, ir tu esi visų žmonių matomas, ir tu visus matai, jokios bjaurasties savy neužlaikysi, nepaslėpsi... Kaip tu pakelsi prieš ką nors ranką, kai į tave visi ir viskas žiūri kaip į protingiausią ir geriausią?

– A!.. Juk rugiai ir gegužės niekur nedingo. Kiek tiktai nori, gegužių nieks dar ir nešauda, tėve. O man tas nepaded, Jėzusmarija, kaip nepaded; nei pinigai nepaded, nei duona... Gegužės aš nelabai ir girdžiu, lyg į smaluotą¹ statinę jos balsas suteka... Į traktoriaus krioksmą... Vakare, kai buvau užkopęs ant kalnelio, traktoriai tik ropoja per kalnus kaip šernai, tik ropoja per bulvių kapčius...

– O man padėdavo... – atsiduso uošvis. – Ką aš, senas kelmas, dabar galiu tau pasakyti, kaip galiu tau padėti? Seilėjuos lyg veršis, o tikresnio žodžio negaliu išspausti. Prilipo jau ištisi amžiai prie gerklės... Mano duktė išbadė tau akis, o senas tėvas apgirtęs seilėjasi prie stalo...

– Velnį čia pasakysi!..

– Gal nesupratau, kad pirmiausia tave iš čia reikėjo grūsti ir nelaukiant gabenti į miestą. Taip ir buvau galvojęs, kai tik išgirdau, bėgau tavęs ieškoti lyg sudurnėjęs², o paskui juo artyn, juo kvailyn rodėsi mano skubėjimas. Juk nugabendamas tave į ligoninę, aš tau vis tiek nepadedu. Supranti?.. Gal dėl girtumo ir į lankas varau, bet jeigu tau vieną akį žmona išbadė... o kitą daktarai galbūt sutaisys, tai dar ne viskas?

– Ką?.. Tai nori, kad abi akis užrištų?

– Pala!.. Ar supranti, jog nepadarysi, kad nebūtų nieko buvę, kad mano Onutė nebūtų tau...

– Gana painiotis, tėve! Ir taip lyg supančiotas – ir kojos, ir liežuvis, ir galvoj maišosi... Viską užtrins laikas. Pamenu, kai buvau vaikas, negalėdavau įsivaizduoti, kaip reikės gyventi, kai numirs tėvai. O še – praėjo penkiolika metų, ir nebeprisimenu jų ištisais mėnesiais...

– Taip yra. Tik mirtis – kas kita. Kad mirsi, jau žinai, kai tik pramoksti galvoti. Žinai, kad mirs ir kitas, žinai, kad kitaip nebūna...

¹ Smaluotas (*svet. ntk.*) – dervuotas.

² Sudurnėti (*sen. svet.*) – sukvailėti.

– Pala!.. Teisybė! Gal taip ir turėjo būti, kad žmona man akis išbadytų, tik nei aš, nei niekas dar nežinojom, kaip žinom apie mirtį... Tai šit: taip turėjo būti, tėve...

Išgėrė dar po vieną, jau antras butelis buvo apytuštis, žmonių liko visai nedaug, nors už langų dar vaikštinėjo, laukė, ir abu pakilo – seniukas ir žentas. Uošvis rūpestingai laikė žentą už parankės, kad neužkliudytų kėdžių. Lauke, prie sienos, Gvildys susirado dviratį, atsirėmė į jį, pačiupinėjo, lyg tikrindamas, ar tvirtas, žemyn nudūrė galvą:

– Tai aš važiuosiu, tėve.

– Kur tu važiuosi, naktis, einam pas mane, rytoj namo suspėsi, arba tiesiai iš čia – į miestą.

– Kam čia tos nakvynės, tėve... Lyg neturėčiau namų. – Gvildys šlitiniuodamas pasivarė dviratį ir vargais negalais jį apžergė.

Žmonės praskiskyrė, ne vienas buvo jau nemažai išgėręs, bet galvose dar turėjo sveiko proto ir galėjo suprasti, kad ant dviračio užsėdo ne kasdieniškas žmogus, ne toks, o kažį koks kitoks. Ir seniukas uošvis, kuris klupdamas mėgino dviratį vytis, buvo ne toks.

Jau išvažiavo Gvildys iš miestelio, jau mynė per pievą, tamsią naktį jo galva baltavo lyg vėliava. Užtinusi akis kelią atsekė puikiai. Mindamas nuo miestelio tolyn ir į šalį nuo namų, jis vis pagalvodavo, ką dabar veikia žmona, ką vaikai, galvojo, kodėl neatbėgo ji iš paskos į miestelį, nepuolė kaip Kristui po kojom ir nepravirko. Juk seniukas uošvis tai apsižliumbė.

Buvo gailu žmonos, namų ir vaikų, gailestis buvo kone šventas, o neaiškus miglotas ir skausmingas ilgesys varė Gvildį vis tolyn ir tolyn, sakytum, jis būtų sumanęs išvažiuoti į vaikystę, kur visi esame buvę dievai.

Ankstų rytą seniukas raitas atlėkė į žento namus, savo dukterį, Gvildžio žmoną, rado sėdinčią lauke ant bulvių vagos, išdžiūvusiom akim ir graudžią. Seniukas baisiai persigando neradęs žento, ginė arklį iki miestelio, paskui pasuko taku, kuriuo vakar naktį nuvažiavo žentas, žmonės irgi nujautė ir lėkė seniukui iš paskos, kas ant dviračio ar arklio, kas pėsčias, traktoriai ant kalnelių sustojo lyg šernai, traktorininkai pasileido per laukus, seniukas tuo metu nušoko nuo arklio ir bėgo paknopstom, šniokštuodamas, lyg šuo uostinėdamas pėdas.

Dviratį aptiko septyni kilometrai nuo miestelio, seniukui uošviui vėl ritosi ašaros, kai jis atsekė žento pėdas. Staiga visi sustojo, lyg stabo ištikti: kimsynuose, gražioje salelėje, sukryžiavęs kojas, lyg šventasis su baltos marlės aureole sėdėjo Petras Gvildys, seniuko žentas, ir ramiai valgė, jis prisiminė, kad vakar jo žmona Onutė buvo įdėjusi pietus, o jis užgėrė prie traktoriaus ir visiškai užmiršo.

Petras Gvildys sėdėjo nurimęs, atrodė, nemato nei subėgusių žmonių, nei iš nuostabos perbalusio seniuko. Viena akim pro baltą marlę Petras Gvildys žiūrėjo į salelės pakrašty augantį beržą, kuriame tupėjo išsigandusi gegužė.

Juozas Aputis. *Tolimas Balčios kraštas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2016, p. 57–66

Klausimai ir užduotys

1. Kaip pirmais dviem sakiniais pristatomas pagrindinis novelės veikėjas? Kuo šis pristatymas neįprastas? Nurodykite du dalykus. **(2 taškai)**
2. Pasak Marcelijaus Martinaičio, Gvildys „sustingsta prieš saulėlydžio didybę“. Kaip vertinate tokią interpretaciją? Patvirtinkite arba paneikite šią mintį. **(2 taškai)**
3. Kodėl Gvildį persmelkia toks gilus liūdesys? Kokios tokios savijautos priežastys? Nurodykite bent dvi priežastis ir jas pagrįskite. **(4 taškai)**
4. Sakoma, kad kaimo žmogų galima atskirti nuo miesto žmogaus pagal tai, kaip jis žvelgia į horizontą. Kaimo žmogui būtina matyti toli. Kaip manote, ar tokia mintis pagrįsta? Argumentuokite. **(2 taškai)**
5. Kas šiame horizonto vaizde atrodo neįprasta? Ko ten tarsi neturėtų būti? Kodėl? **(3 taškai)**
6. Kuo skiriasi vaiko ir suaugusio žmogaus gyvenimas? Kuris amžiaus tarpsnis pranašesnis? Kodėl? Remdamiesi kūriniu apibūdinkite kiekvieną laikotarpį. **(6 taškai)**
7. Novelėje „Erčia, kur gaivus vanduo“ Juozas Aputis rašė: „Prisiliesdama prie savo kūdikystės ir vaikystės daiktų, prie nuolat tekančio ir gargiančio vandens ir prie maurais apaugusių akmenų, ji pajuto, kaip kartu pati atsispiria, amžinai nutraukdama natūralius ryšius ir tą pačią akimirką uždarydama viską atmintyje, kad po daugelio metų galėtų jais maitinti beprasmišku, gal net bjauriu tampantį savo gyvenimą, kad rastų čia atspirtį pavargime.“¹ Susiekite šią ir analizuojamos novelės situaciją. Ką bendra pastebite? Nurodykite bent dvi sąsajas ir paaiškinkite. **(4 taškai)**

¹ Juozas Aputis. *Tolimas Balčios kraštas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2016, p. 23

8. Kodėl teigiama, kad vaikystėje žmonės yra dievai? Pasvarstykite. Kokios savybės žmogų priartina prie Dievo? **(3 taškai)**
9. Marcelijus Martinaitis, analizuodamas novelę, teigė, jog dievybės pajautą „sustiprina išgertas „buteliukas“, sukėlęs fiktyvios laisvės, galios ir puikybės antplūdį“. Remdamiesi kūriniu patvirtinkite arba paneikite šią mintį – aptarkite kiekvieną teiginio aspektą. **(6 taškai)**
10. Kaip Gvildžio nusileidimą nuo kalno apibūdina šis sakiny: „Reikėjo eiti į namus, ant kalno visą laiką nebūsi, reikėjo nusileisti iš aukštybių ir sugrįžti“? Atsakymą argumentuokite. **(2 taškai)**
11. Kaip pagrindinis kūrinio veikėjas įžengia į namus? Kokia nuotaika kuriama? Kaip? Atsakymą seekite su Gvildžio nusileidimu nuo kalno. Kas išryškėja? **(3 taškai)**
12. Kokios detalės išduoda žmonos pyktį? **(3 taškai)**
13. Kodėl sužalojusi vyrą žmona suklinka? Kaip tas klyksmas perteikia jos būseną? **(2 taškai)**
14. Kodėl moteris prabyla tik po išpuolio? Kokią prasmę įgyja jos žodžiai? Kodėl taip manote? **(3 taškai)**
15. Šioje – smurto – scenoje dar sykį gręžiamasi į praeitį. Remdamiesi Juozo Apučio kūrybos kontekstu pasvarstykite, koks galėtų būti atsakymas į šį klausimą: „Dažnai ji prisimindavo savo motiną, kuri juk irgi buvo jau na ir augino vaikus, ji buvo kelis sykius dukrai kažį ką panašaus pasakojusi, tačiau vis dėlto už ko beviltišką valandą užsikabindavo jos motina, už ko?“ **(2 taškai)**
16. Pasamprotaukite, kuo skiriasi Gvildžio žiūrėjimas į horizontą kūrinio pradžioje ir jo žmonos žvilgsnis. Kas lemia šį skirtumą? Kokius šeimos narių tarpusavio santykius atskleidžia? **(3 taškai)**
17. Tradicinėje kultūroje namai suvoktini kaip saugi erdvė. O kaip yra šioje novelėje? Atsakydami remkitės kūrinio detalėmis. **(2 taškai)**
18. Ar pasakotojas kaip nors vertina šią žmonos protrūkio sceną? O kaip jūs manote, kuris iš šių dviejų veikėjų turėtų būti kaltinamas? Gal nė vienas? Pasamprotaukite remdamiesi Juozo Apučio ir Jono Biliūno kūryba. **(4 taškai)**
19. Kaip elgiasi Gvildys? Kur jis keliauja iš namų? **(2 taškai)**
20. Kokią diagnozę žmogus išgirsta ambulatorijoje? Kaip jis elgiasi? Kaip vertinate tokį Gvildžio apsisprendimą? **(3 taškai)**
21. Apie kokį ilgesį kalbama vyrui atėjus į alinę? Kodėl tas ilgesys trukdo veikėjui pasipasakoti kaimynams? **(2 taškai)**
22. Kaip alinės lankytojai žiūri į Gvildį? Kaip jį vertina? Pateikite bent tris skirtingus požiūrius. Kiekvieną argumentuotai paaiškinkite. **(6 taškai)**
23. Kas prisijungia prie pagrindinio novelės veikėjo? Kaip iš pradžių jiedu elgiasi? Pasvarstykite, kas lemia tokią elgseną. **(3 taškai)**
24. Kaip į pirmus uošvio klausimus atsako žentas? Kokiais argumentais grindžia savo elgesį? Pateikite bent tris argumentus. Kuris argumentas, jūsų manymu, yra svariausias? Iš ko taip sprendžiate? **(5 taškai)**
25. Paaiškinkite šiuos pasakotojo žodžius: „Ašarotom akim žiūrėjo į žentą ir jam dabar akyse ėmė rodytis, kad vaikšto kažį kas svetimas, tolimas ir baisus jų miškais ir laukais, niekas jo dar nematė, niekur, rodos, nesutiko, bet jis tūno čia pat, užsuka ir į kiekvieną sodybą, sėdi traktoriuje arba ant plūgų prikabinėtojo vietoje, o žmonės jo vis nepamato, dar niekas negali atpažinti.“ Apie kokį svetimumą kalbama? Kaip jis susijęs su smurto situacija? Kaip manote, ar tai lokalus – vienos šeimos – atvejis, ar būdingas aptariamo laikotarpio Lietuvos kaimo universumui? Savo poziciją paremkite bent dviem argumentais. **(5 taškai)**
26. Kuo šioje situacijoje ir Gvildžio, ir jo žmonos padėtis dramatiška ar net tragiška? Atsakydami remkitės šiais Gvildžio žodžiais: „Ir šitaip – puolė kaip kokį svetimą, kaip kokį žmogžudį. Išdūrė akį, o tu gali tiktai dejuoti arba gerti kaip koksai netikėlis, nieko daugiau. Negali nei atsikeršyti, kad palengvėtų, nėra nei ko pulti, likai žabalas vidury trobos, ir viskas.“ **(2 taškai)**
27. Po šio veikėjo atsivėrimo pasakotojas prabyla apie „uždarą vyriškumą“. Koks tas vyriškumas? Ir kaip šiuo požiūriu atrodo Gvildys? Kodėl jis lyginamas su kačiuuku? **(3 taškai)**
28. Po kurių Gvildžio žodžių senis ima bučiuoti žentui ranką? Kodėl? **(2 taškai)**
29. Kodėl, anot Gvildžio, lengviau pakelti ranką prieš žmogų nei prieš gyvūną? **(2 taškai)**
30. Seniui prakalbus apie rugius ir gegužę, Gvildys pratrūksta. Kaip jis žvelgia į senio minimus dalykus? Kas rodo skausmingus veikėjo išgyvenimus? **(2 taškai)**

31. Kokią reikšmę visoje situacijoje įgauna šie senio žodžiai: „Ar supranti, jog nepadarysi, kad nebūtų nieko buvę...“? Kokia išeitis tarsi siūloma? Ar šie žodžiai tiktų visoms gyvenimo situacijoms? Argumentuotai pasamprotaukite. (3 taškai)
32. Kodėl Gvildys staiga pradeda kalbėti apie mirusius tėvus? (1 taškas)
33. Ką išėjęs iš alinės Gvildys pasako apie namus? O kaip namai buvo vaizduojami novelės pradžioje? Ar pastebite kokį nors minties poslinkį? Atsakymą pagrįskite. (3 taškai)
34. Kaip dabar žmonės vertina pagrindinį novelės veikėją? Kuo paremtas toks jų vertinimas? (2 taškai)
35. Kokius klausimus mindamas dviratį kelia Gvildys? Kodėl jam gaila ir žmonos, ir vaikų? (4 taškai)
36. Kaip novelės pabaigoje atrodo žmona? (1 taškas)
37. Kur senis randa Gvildį? Koks jis? Ką veikia? (2 taškai)
38. Paskutinėse trijose novelės pastraipose dukart minima Gvildžio žmona. Ar išryškėja kokių nors naujų detalių? Atsakymą pagrįskite. (2 taškai)
39. Krikščionių tikėjimas linkęs nuvertinti fizinę žmogaus regą, nes visa, ką žmogus mato kūno akimis, tėra laikina apgaulė, iliuzija. Į pasaulį reikia žvelgti dvasios akimis. Į ką žiūrėjo Gvildys sėdėdamas ir valgydamas žmonos įdėtus pietus? Kaip jis žiūrėjo į pasaulį būdamas sveikas, o kaip – sužalotas? Kokį esminį skirtumą įžvelgiate? (4 taškai)
40. Kai žmogaus gyvenimas pasidaro inertiškas, būtina pauzė. Tai liudija ir novelės epigrafas – kelios lietuvių liaudies darbo dainos eilutės. Remdamiesi šia mintimi pasvarstykite, kokios pauzės reikėjo Gvildžiui. Kaip su ja susiję namai? (2 taškai)

ĮSIVERTINIMAS

Taškai	117–112	111–100	99–89	88–77	76–65	64–53	52–41	40–30	29–18	17–0
Balai	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

PRAKTINĖ UŽDUOTIS

Parašykite samprotavimo rašinio „Kada žmogui būtina akistata su savimi?“ įžangą ir vieną analitinę lyginamąją dėstymo pastraipą remdamiesi aptarta Juozo Apučio novele, Justino Marcinkevičiaus dramos „Mažvydas“ ištrauka ir pateiktais kontekstais.